

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

In Deuteronomium explanatio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

*P*astor enim bonus ponat animam suam pro ovibus suis. De Hietabatha castra metati sunt in Ebrona, quæ interpretatur transitus, vel transitio. Ad hanc venit vetus transitor, qui quotidie ingemiscit, & dicit: *Hæc recordatus sum. & effudi in me animam meam, quoniam transivi in locum tabernaculi admirabile usque ad domum Dei.* Denique & Paulus dicit: *Præterit enim figura huius mundi.* Egressi de Ebrona castra metati sunt in Asion Gaber, quæ transfertur in lingua viridi, vel de dubitatione hominis, per quod seduli & diligenti magistri doctrina monstratur, cædentis ligna informia & dolantis facientisque vasa diversa in domo magna. Possunt ligna nationes, viri saluum & omnium genera arborum, ac per hoc gentium figurare multitudinem. Hucusque solitudo Pharan. De Asion Gaber castra metati sunt in desertum Sin, quæ est Cades. Queritur, cur octava mansio xxxv. esse dicatur: sed sciendum est, quod prius per Samech literam scribitur, interpretaturque rubus vel odium. Hæc autem per Zade vertitur, quæ in mandatum, illudque quod conjungitur. Cades, non ut plerique putant, sancta dicitur, sed dicitur mutata: de qua in Psalmo Davidico dicitur, *commovebit desertum Cades.* Si autem sancta interpretatur, per antiphrasim intelligendum est: ut dicitur bellum, quod minime bonum: lucus, quod minime luceat. In hac mansione moritur Maria, & propter aquas contradictionis Moyse & Aaron offendunt Dominum. Ubi autem mandatum, ibi peccatum, ibi offensa, ibi mors. De Cades castra metati sunt in Hor, qui interpretatur mons: quasi legeretur, ascendit in montem montis, vel in vertice montis: per quod significatur, quod de virtutibus non debemus esse securi, sed semper in excelso gradu ad virtutum culmina festinemus. De monte Hor castra posuerunt in Selmona. *Profecti de Selmona venerunt in Sinon.* Hæc duæ mansiones in ordine historiarum non habentur pro illis. Egressi de monte Hor per oram maris rubri, ut circumirent terram Edon: ex quo ostenditur, in finibus terræ Idumæos esse positos. *Selmon* interpretatur imacunula: quia nimirum ibi est expressa imago Salvatoris, per serpentem areum, qui in ligno pependit. *Sinon* interpretatur os: quia postquam passionem filii Dei cognoscimus, quod ex corde credimus, ore pronunciamus. *Profecti de Sinon venerunt in Oboth,* qui interpretatur magus, sive pithonissa. Unde monstratur, quia post imaginem Dei, qui in corde ratione signatur, & confessionem fidei, quæ in ore confertur, consurgunt serpentes, & artes maleficæ ad bella nos provocant: sed omni custodia servemus cor nostrum. *Profecti de Oboth castra metati sunt in Tealzarim:* quæ sonat acervos lapidum transeuntium. Hi sunt Sancti, ad alias mansiones post illam mundum festinant. De *Tealzarim* venerunt in *Dibon Gad,* quod interpretatur fortiter intellecta tentatio. Per quod significatur, quia non debemus ignorare inimici artus. Si enim intelligantur, intellectæ fortiter superantur. De *Dibon Gad* castra metati in *Almon Deblatim,* contemptus saltarum, sive opprobrium. Per hoc discimus, omnia dulcia & illecebras voluptatum in mundo contemnendas, *inebriari non debere vino, in quo est luxuria.* Quod autem opprobrium contemnendum sit, ac beatitudinem pariat, Salvator plenissime docet. De *Almon Deblatim* castra metati sunt in montibus *Abarim* contra *Nabo.* *Abarim* interpretantur montes transeuntium. *Nabo* interpretatur conclusio, in qua finitur lex, & non invenitur illius memoria: simulque considera, quod habitatio transeuntium in monte lira est: sed post montes in campes tria *Moab* & *Jordanis* fluentia descendimus. Nihil enim tam periculosum est, quam jaetantia virtutum tumens. *Profecti de montibus Abarim, castra metati sunt in campes tribus Moab ad Jordanem juxta Jericho: ibique fixerunt tentoria, à domo sollicitudinis usque ad Belsathaim.* Per campes tria, ut diximus, designatur cultus omnium vitutum, humilitas. *Belsathaim* interpretatur luctus spinarum: quod significat, quod prius peccata debemus lugere, quæ sunt spinæ suffocantes sementem Domini. Post hæc docetur populus, ut idola destruat, & nulla de prioribus habitationibus referent: ad significandum, quod, cum ad terram sanctæ repromissionis per fidem ingredimur, simul cum idololatria etiam omnia vitia extingamus.

Asion Gaber.

Cades.

Hor.

Sinon.

Oboth.

Tealzarim.

Dibon Gad.

Almon Deblatim.

Abarim Nabo.

Belsathaim.

Post hæc præcipitur, ut dentur *Leviris* urbes ad habitandum & suburbia illarum: hæreditatem inter fratres suos non accipiant. Per quod his, qui divino ministerio ac sacerdotio funguntur, præcipitur, ut juxta Apostolum, *habentes vitam & vestitum, his contenti sint:* ut possint cum Paulo Apostolo dicere, *Nostra autem conversatio in caelis est.* Habent tamen quasdam urbes & viculos ad habitandum. *Dignus est enim operarius mercede sua.*

EXPLANATIO IN QUINTUM LIBRUM MOSIS, QUI Hebraicè Ellehaddebarim, Græcè Deuteronomium, Latine altera lex dicitur.

CAPUT PRIMUM.

Sciendum sanè est, quod in *Deuteronomio* repetitio est præcedentium quatuor librorum, & tamen in se multa propria continet. Quod autem *Deuteronomium* secunda lex, vel iteratio legis dicitur: significat, quod novum Testamentum veteri succederet. Sed tamen sciendum, quibus modis hic liber Evangelium figuret: quod ita dicitur, quia hic liber fuerat in natura, antequam fuisset in litera. In tribus quoque libris fuit, antequam fuisset in uno libro: quod etiam Evangelio convenit: ut Paulus ait, *Segregatus in Evangelium Dei, quod ante promissas per Prophetas suos.* Tres quoque personæ in hoc libro cooperatæ erant, id est, Patris, & Moyse, plebisque, cui annunciat. Sic & Evangelium totidem ostendit personas, id est, Christi, quatuor Evangelistarum, & audientium. In hoc quoque principio norandum est, quid indicet, quod *Deuteronomium* duodecim diebus scribitur. Per quod ostenditur, quia sicut *Deuteronomium* pro eo, quod secunda lex est, Evangelium significat: sic & contestatio illius duodecim diebus Apostolorum numerum designat. Per quos significat duodecim Apostolos, abjecto Juda proditore, à Deo electos. Vel certè significat Judaicæ plebis lapsus: & in Evangelio per transgressionem Decalogi mandatorum. Sed & illud, quod in illo quatuor loca, inter quæ loquutus est Moyse, ubi aurum multum habent, Evangelicum sacramentum designat, quod spirituali sensu pollet. Hoc quoque *Deuteronomium* in duobus modis fuit obscurum, id est, in natura & litera: hoc est, quando fuit in quatuor libris separatim: tunc verò revelatur, quando à quatuor libris excipitur. Sic quoque Evangelium fuit per naturam & literam, usque dum sensus denunciatus est. *Hæc sunt verba, & reliqua.* Huic sententiæ in persona Moyse, quod enim aliquis de Moyse dixisset, ille de seipso dixit in persona Spiritus sancti & translatoris. Hic quoque liber aliquam imperfectionem habere dicitur, dum non ad decem pervenit: Augustino dicente, *Omnia perfectio numerorum inter decem & triginta, & centum & mille consistit.* Sed tamen perfectionem habet, dum in ipso finitur numerus librorum. *Deuteronomium* patribus & filiis dictum est, quod bene convenit ad terram repromissam: ut est, *Qui severit hæc, vivet in illis.* Filiis dicitur: *Audite hæc, ut custodiant filii vestri post vos.* Futuram autem Evangelii mercedem animabus in futurum promiserat. Dum autem figuravit hic Evangelium liber, ubi est proprietas uniuscujusque libri. Prior autem liber prædicat doctrinam corporis, id est, immolationem victimarum: & de litera, quia dixit prior, *Qui occidit proximum suum, occidetur.* Alter non de litera, sed de sensu: non de carne, sed de anima: non de immolatione carnali, sed spirituali: non de honore præsentis, sed de futuro prædicat. Per historiam & sensum, per præsentiam & absentiam aliis quoque aptius videtur, si hic dixisset *Voces & non verba.* Verba autem novo

Tella

Pharan,
Tophel,
Laban,
Aseroth.

Testamento, hoc est. Evangelio conveniunt; sed etiam de hoc libro verba recte dicuntur, quia Evangelica eloquia prafigurant: vel eo quod verba postea non fuissent mutanda, quae loquutus est Moyses, in hoc dignitatem personae ostendit. *Ad universum Israel.* Congruè dixit ad omne, quia omnis non dicitur nisi de turba, ut alii: totum verò ad utrumque numerum, sive singulariter, sive pluraliter. In eo verò quod dicitur, *Ad omnem Israel*, agentibus reparantur in figuram Christi Evangelii, ad omnem animam Dominum videntem, Evangelium praedicantem trans Jordanem, significat, haec verba ante baptismum dicta fuisse. Solitudo verò Ecclesiam significat, spiritualiterque ab omnibus in- tris solitudo est contra rubrum mare. In hoc significatur, quòd hi, quibus haec verba historialiter dicuntur, fuissent contrarii baptismo, sive veritatis legi, quae illis data est. *In- ter Pharan, & Tophel, & Laban, & Aseroth*, quorum interpretatio est, auctus, infusa, dealbatio, & atria, qui quatuor mentes, ut supra diximus, quatuor Evangelia significant, à quibus Ecclesia augetur in fide. *Infusa*, contra vitia & diabolum. *Dealbata*, in baptismo & penitentia, & resurrectione. *Atria*, id est, Ecclesia vel Evangelium. Hi etiam mentes quadiformem hominem significare possunt, quatuor creaturis consistentem, humido scilicet, & arido, frigido & calido, cui Evangelium praedicatur. *Duodecim quoque dies duodecim Prophetas significant.* *Coreb* verò, unde lex incipitur, synagogam demonstrat, à qua lex novi Testamenti inchoatur.

Per viam montis, & reliqua. Hoc stabilitatem legis, eo quòd mutata esset litera ad sensum: vel quòd Evangelium, cujus figuram hic liber tenet, viam ascensionis per fidem ad caelum denunciat. *Lex à monte Sina incipitur, & in monte Seyr finitur.* Seyr autem pilosus interpretatur, quo indicatur mortalitas. Sicut enim lex litera de immolanda victimis, & de occisione illorum, qui proximos occiderent, praeparat sic Evangelium de occisione peccatorum & victorum est. *Quadragesima autem anni, quibus laboriose peractis, ad terram repromissionis filii Israel pervenerunt, significat totum tempus, quo Ecclesia laboribus vivit, quae denarium praedicat.* Locum legis observat, Quaternum, propter quatuor Evangelia. Decies autem quatuor, quadragesima sunt. Denique & Dominus quadragesima diebus jejunavit, & eliciens tenarus est: ut ostenderet nobis in praeterito tempore debere tolerare tentationes. *Prima die, & reliqua.* Congruum quippe fuit primo die legem loqui. Lex de primitivis imperavit, vel eo, quòd lex illis lux fuisset, si tamen quòd plebs essent: vel eo quòd figurat Evangelium datum in die novi Testamenti. Primo die veterem significat, secunda novum. *Loquutus est Moyses, & reliqua.* Haec sententia Joræ regis dicitur, qui non videt eum, quem prosequitur: & non illis admittitur ad praesentiam regis venire, sed per alium verba regis ad illum mittuntur: sic per Moysen verba Dei ad Israel mittuntur. Id eò non dicitur, loquutus est Deus sed, Moysi loquutus est Deus: quia populus Dei conspectibus fuit indignus. *Ad filios Israel.* Ideò non ad Israel, sed ad filios dicitur, quòd in adoratione idolorum fuerunt divisi, vel quòd sexcentorum millium de Aegypto egredientium filii tantum ad terram repromissionis pervenerunt, excepto Caleph & Josue: vel sic intelligendum est, quòd dicit, *ad filios Israel*: quasi dixisset, non ad gentes. *Omnia praeceperat illi.* Hoc ostenditur, quòd non majus, neque minus, quam ut audiret, ediceret illis. *Postquam percussit, & reliqua.* Apertum videtur Moysi edicere plebi Israelitico, postquam illis victoriam dedit de Seon & Og, ut bene audirent legem. *Percussit*, id est corpore & anima. *Seon & rex Amorrhæorum,* demonem regem gentium figurat, vel sensum malum, regem vitorum. Moyses figuram Christi significat, supra dictos percutientem, sive sensum bonum. *Cepit Moyses explanare legem, & reliqua.* Dignitatem indicat Moysi, dum illi plana fuerat lex, & ipse explanat populo, in eo quòd dicit: Dominus Deus staret plebi. *Loquutus est ad nos, dignitas personae in hoc ostenditur.* *Sufficit vobis, quòd in monte hoc mansistis.* Ac si diceret: Qui indigni estis habitare in terra, vel per hoc significatur, quòd essent indigni in le-

ge Domini in habitare. *Revertimini,* id est in peccata vestra ad Aegyptum. Aliiter revertimini per Abraham, Isaac, & Jacob, sive per historiam & sensum. *Et venistis ad montem:* id est, venistis ad superbiam Amorrhæorum & vitorum. Si autem in bonam partem annunciamus, sicut dicimus, *Ad montem,* id est, ad fidem Amorrhæorum, id est, peccatorum, quia de peccato ornatur Ecclesia in fide, & cætera in loca, ad cætera vitia humiliora, ad montana à lege Dei, & humiliora, id est, peccata. *Contra meridiem,* id est, prosperitatem hujus mundi, & *juxta litus,* id est, terræ maris, inquit, *tradidi vobis,* id est, proprietatem. *Ingressimini,* id est in Ecclesiam, vel ad fidem Evangelii, vel in regnum caelorum, & *possidere,* id est, contra ac si diceret, non pro vobis: quia non meruistis, sed propter dilectionem patrum vestrorum. *Addat ad hunc numerum, usque sicut loquutus est:* id est, sic erit semen tuum sicut stellæ caeli. *Date ex vobis,* id est, eligite ex vobis, viros sapientes, id est in lege & gnatos, hoc est, in rebus plebis, & quorum conversario probata sit. *Tribunus* dicitur, qui tribus imperat, ut alii: significat doctores, in tribus legibus fidem Trinitatis docentes. *Centurio* verò, qui super centum sit, significat doctores, qui praedicant pramiam caelestia in futuro, vel centuplum in praesenti. *Quinquagenarium* super quinquaginta similiter doctores significat, penitentiam praedicantes. Unusquisque autem ex quinque sensibus in Apostolis impletur. Ipsi enim praedicaverunt universa supradicta. *Descanus* autem imperat super decem, signat decem verba legis narrantem. Ordo autem crescendi est in tribunis & centurionibus, & est quoque ordo credendi. Quatuor autem ordines, quorum principium quatuor Evangelia in numero figurant, quae quatuor virtutes principales docuerunt, id est, Justitiam, Prudentiam, Temperantiam, Fortitudinem. Moyses verò Christum signat in electione principum: principes quoque, qui eliguntur, duodecim Apostoli figurantur, cum quatuor Evangelii à Christo electos ad principatum super Ecclesiam. *Et quòd justum est iudicet.* Haec sententia equitate iudicii iudicet, Apostolos quoque figurat: quibus dicitur, *Sedebitis & iudicabitis duodecim tribus Israel.* *Ascende,* id est, in summitate perfectorum: aliter ascende & posside, id est pramias, *sicut loquutus est Dominus Deus tuus,* id est, prophetavit vobis. *Nolite metueret,* id est corde: *neque paveatis,* id est ore. *Cumque sermo placuisset,* in hoc plebis iudicium indicatur. *Misi ex vobis duodecim viros, & reliqua.* Qui duodecim viri, qui tali numero duodecim Apostolos possunt significare. *Vallis autem botri* per anticipationem dicta est. Botros autem superius diximus significare, quae Apostoli duabus vetricibus, id est, duabus legibus praedicando portantur. *Ab aquilone ad dextram,* id est aperta infidelitatis usque ad calorem fidei, *atque dixisset: Odit vos Dominus.* Haec sententia populum incredulum demonstrat. *Cumque audisset Dominus vocem sermonum:* auditio Domini more hominis dicitur, *sermonum vestrorum:* quia non in unitate audivi eos, ut dicitur, turba non unius voluntatis. Aliiter unus peccatorum multi vocantur, & multi iustorum unus vocatur, praeter Caleph, qui figuram penitentiae tenet. *Et ipsi dabo terram,* ac si diceret, non vocabis: ut dicitur, *Multi sunt vocati, &c.* *Quam calcavit pes vester,* hic intelligitur, quòd nisi quis consideraverit regnum Dei per credulitatem praedicationis, non intrabit in regnum caelorum. Bini vocantur ad terram promissam, id est, Caleph & Josue. Bini etiam intrant in regnum caelorum, id est, qui duas leges implent, innocentes & poenitentes, sive corpus & anima. *Egressus Amorrhæus, qui habitat in montibus,* id est, haeretici habitantes in superbiis.

CAPUT III.

Seyr nomen loci est, & Hornia similiter, quae Ecclesiam significant, quam peccatores persequuntur. Sic iuravit Dominus. Ut verò dixit: *Non videbit quisquam,* & reliqua. Arbog mons est. Aroer civitas, Galaad regio. Moab ab Occidente. Balan civitas de medio tribus Manasse certam divisionem habet inter corpus & animam, inter

Tribunus.

Centurio.

quinqua-
genarius.

Decanus.

actuale & contemplativam vitam, inter historiam & sensum, regio & civitates & cuncta Basan. Gessum fons est, & Magati locus. Jayr & Machir unus vir est. *Vsque ad medium*, id est sacerdos usque ad torrentem. Eboc, id est ad occidentem usque ad Jordanem. Ad aquilonem venerunt ad occidentem, & usque ad mare deserti. Ad occidentem Sairdas montis. Pascha ad dexteram partem. Expediri, usque hoc, jumenta. In hac sententia tria ostenduntur, id est, inceptio in baptismo, possessio in fide, voluntas in elevatione mentis ad superna. *Precatusq; sum Dominum*, id est, ut terram repromissionis intraret. *Cepisti ostendere ferro tuo magnitudinem tuam*: id est in vestimentis mentis portantis de Ægypto in mari & in petra: & in manu fortissima, id est in pugnas contra Amalechitas. Neque enim Dominus alius vel in celo: ideo hoc dicit, quod multos in Ægypto viderunt Deos, qui non potuerunt salvare plebem, nisi Dominus, velut in terra imaginem bovis videntur. In hoc autem itinere plenitudo ostenditur, id est pro eis qui transierunt Jordanem, & plenitudo in his qui remanserunt in terra Moab. Plenam enim in terram repromissionem venerunt: quod significat plenitudinem legis, quæ populo data est in plenitudinem, dum sensus defuerit. Aliter remanentes in terra Moab, significat illos qui ante legem in lege fuerunt, ut Abraham, Isaac & Jacob: vel gentes quæ pervenerunt ad baptismum: vel illos qui contra baptismum sunt, vel videntur populum qui non crediderunt Christo, cum lege baptismi. Terram verò repromissionem intrantes, significat baptismum accipientes, & in Ecclesia manentes. Reversio autem illorum, in qua facit pugna ante & retrò: demonstrat pugnam corporis & animæ. Hi quoque fiunt inter Moab, & inter terram repromissionis, figuram populorum possunt tenere, pervenientium ad unitatem legis Christi. *Non enim transibis Jordanem istum*. Dum aliter hac sententia intelligitur. Requies enim videtur, & jam visio Domini non habitabit. Aliter visio pro vindicta intelligenda est, nec peccatum in futurum vindicaretur.

CAPUT IV.

CUSTODI ergo remetipsum: id est ab adorando idola: quæ videntur, id est in scripturibus. *Ardebat usque ad caelum*, Hyperbolicè hoc dixit. *Vocem arborum illius audisti*, id est legem, vel hic pars pro toto dicitur. & formam penitus non vidisti. Foritan enim si vidissent formam, fecissent imaginem: non vidisti aliquam similitudinem majestatis Dei illius. *Deus emulatur*, id est quando non excedimus modum peccati. *Testes invoco caelum & terram*, id est in auxiliobino. *Terret plebem*, id est verbo Dei, & persona sua caelum & terram. ac si diceret: *Testes vocis erunt caelum & terra, quod si adoraveritis deos alienos*, caelum vocabitis, non pluet super terram, & terra non germinabit fructum suum. & dicitur, *Quando adoraverint hic?* Hi sunt testes, qui invocati sunt super nos, si adoraverimus deos alienos. Aliter caelum & terra, animam & corpus significare possunt, vel incarnationem & divinitatem, vel legem literæ & novi Testamenti, quæ non vident, nec audiunt. In hac sententia præcavet, quod multas imagines idolorum apud Chananæos vidissent. *Per tentationes*, id est, ut in Mannaan. *Et in alienigenarum*, id est Amalech. *Signa*, id est figuras. *Atque portenta*, ut fuit serpens. *Robustam manum, brachiumque extentum*, id est in pugnas. *Per tres civitates* quas superavit Moyses ante Jordanem, fides trium legum, vel fides Trinitatis ante baptismum indicatur.

CAPUT V.

ET vidimus facie ad faciem. Hoc ex persona Moyfi tantum dicitur. *Et medius fui*, & reliqua. Sic & Christus mediator Dei & hominum. *Tinnisti enim ignem*. In hoc plebem suam. *Non usurpabis*, id est non timeas, ut sanctifices illum vidimis live opere. *Sex diebus operaberis terram*. Hac sententia figuram veteris Testamenti tener, septimus dies

sabbati, figuram novi Testamenti, in qua legis spirituales hostias Domino offerimus. Non declinamus ad dexteram, id est ad vanam gloriam: neque ad sinistram, adorando idola.

CAPUT VI.

DILIGES Dominum Deum tuum. Imperatio & prohibitio in hac sententia ostenditur. Imperatio, dum dicitur, *Diliges*: prohibitio, *Non diliges deos alienos*. Aliter, *Non diliges*, ut dilexisti antè. Hac quoque sententia præcellit aliud, ubi dicitur: *Non adorabis deos alienos*, quod pertinet ad opus deserti. Quod verò hic dicitur, ad opus terræ pertinet promissionis. Ex persona quoque veteris dicitur, *Non habebis deos alienos*: Ex persona novi, *Diliges*, & reliqua. More quoque artificis dilectio primum ponitur, quia sit omnium mandatorum fundamentum. Ita enim artifex fundamentum primum ponit, & deinde ædificat domum. Sic & nos decet dilectionem fundamentum primum ponere, ac deinde bona opera instituire. *Ex toto corde*, id est ex parte qua corpus animatur. *Ex anima*, hac parte qua intelligitur super omnem creaturam. *Et ex tota fortitudine*, id est ex parte corporis: ut extollerent altitudinem creaturarum similem fuisse altitudini Creatoris. Aptum autem fuit tribus locis imperari dilectionem, in corde & anima & fortitudine, *dum tres habitationes*, id est Ægyptum & erenum, & terram repromissionis habuerunt. Aliter dicitur, corde & anima pro uno accipitur: & fortitudinæ, secundò. Aptum est enim, ut duobus locis dilectio sit, dum omnes homines duabus consistunt substantiis, anima & corpore: vel duabus usibus, id est pane sine fermento: & manu tua, id est opere tuo. *In homine*, id est in opere.

CAPUT VII.

CUM verò ad Abraham Dominus de futuro loqueretur, non septem gentes, sed decem dinumerat. quorum terram semen illius possideret: qui numerus adjecta idololatria gentium, blasphemia Judæorum, hæreticorum errore, verissimè adimpletur: quibus donec intellectu Ægyptum commemorat, multitudo subjacet.

Si autem quis egressus de Ægypto, ad erenum perveniat, spiritualium dierum itinere, de impugnatione gentium liberabitur: quæ septem principalia vitia figurant, quæ per Dei gratiam uniusquisque miles vincit. Quod verò numeri majores esse dicuntur, hæc ratio est, quia plura vitia quam virtutes. Quod dicitur, *Non ibi tumetis*: id est in adorando idola, intelligendum est. *Scissusq; foris*, id est timere Jordanis: sive in pugnis. *Auferat Dominus a te*, id est plenitudinem hanc, & infirmitates pessimas, id est decem plagas Ægypti. *Non parces illa oculis tuis*, & reliqua. In hoc illorum cupiditas præcavet. Nolite metuere, quia timor imperfectorum est. *Non parces oculis tuis*: id est, diis illorum. id est, cupiditas tua vitis illorum. *Crabrones*, id est mali mores illorum. *Deus magnus ad libandum, & terribilis in vindicta*. Quod verò dicit, *De gentibus non delendum*, pariter ne forte bestia multiplicarentur contra illos: cavendum nobis esse ostendit, ne forte expulsi peccatis à carne nostra, & repente superatis, accedant contra nos bestia spirituales, hoc est jactantia, vel superbia, vel cetera vana gloria, quæ surrexerint majori labore extirpabuntur quam carnalia vitia. Loth enim & in monte positus concubitu nefario pollutus est, qui in Sodomis habitans se continuit, ut non peccaret. Ac per hoc quodcumque vitium expulerimus, statim loco illius plantetur virtus: ne forte repulsi spiritus, iterum revertens inveniat domum nostram vacantem. *Disse*, id est genus viperarum, quod hæreticorum tener figuram, qui Trinitatem blasphemans, quod sub juramento pollicitus est. Jurat Dominus per seipsum, quia non habet alium altiorum, per quem juret. *En Dominus Deus tui caelum est*, ac si diceret, habet Dominus potestatem, si pluat caelum, an non super nos. *Et caelum cali*, id est stelle: aliter per caelum

angeli

angeli intelliguntur. Caelum verò cæli, anima sanctorum, uelut. Stella enim à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum, uel historia, & sensus, & terra, id est fructus terræ, uel corpus & anima, & omnia quæ in eis sunt, id est Adam cum suo genere.

Deus magnus, id est in Ægypto.

Et potens, id est in mari.

Terribilis, contra Amalech.

Qui personas non accipit, vituperavit hic plebem, qui personas acciperet.

Ipsè est laus tua, id est ut ipsum laudes.

Mare rubrum, propter litum rubicundum dicitur.

Pones benedictiones super montem. Hæc sententia respicit ad locum, ubi dicitur: *Testes inuoca cælum & terram, sed duo montes in testimonium proferantur*. Ac si diceret: Habebitis benedictiones super vos, si legem Domini custodieritis: & maledictiones, si non custodieritis. Aliter benedictio super montes ad Israël pertinet: maledictio uero ad Chananzos. Hi quoque montes in terra repromissionis esse dicuntur, & alii nominibus nominari, id est, Libanus in parte Aquilonis, & Libanus minor in dextra parte ejusdem terræ. Sed ab aliis dicitur, quòd hi montes non tam historialiter fuissent, quam ad testificationem benedictionis & maledictionis dicuntur. Mylicæ autem hi duo montes pro duabus legibus possunt accipi. Gebal pro veteri, qui uindictam commisit. Gazari pro nouo, qui indulgentiam docuit. Possunt etiam hi montes summitatem peccatorum, & superbiam impiorum demonstrare, uel quòd in fine dicitur uita: *Venite benedicti patrum mei, possidete regnum quòd paratum est uobis, & reliqua*. Et: *ite maledicti in ignem æternum*. Aliter Gebal pro maledictione, pro parte carnis ponitur: sicut & Paulus Apostolus ait, *Sciò, quòd non est bonum in carne mea*, Gazari cum benedictione, pro anima in illo loco, id est, in Sylo.

In hac sententia præcauet, quòd si unusquisque in domo sua imolatet, idola facilius filios & filias comburentes igni. Non quòd hoc Ægyptii fecissent, sed Chananzæ obrutum negabitur, id est sensus testimonii. *Egredi sunt filii Eliab*, id est filii iniqui, uel filii peccatorum.

CAPUT XIV.

Non facies calvitiem super mortuum. Hoc historialiter manifestum est. Spiritualiter potest intelligi, quòd dicit, ne radatis mortales uoluntate causa diaboli uel hæretici, quòd in duas partes ungulas findunt: id est, qui credit duas leges, sed diuinam dilectionem non implent, aut ætualem aut theoreticam uitam, uel incarnationem & diuinitatem, & ruminat in opere. *Comederis*, id est credendo, *de his que ruminant, & ungulam findunt*, id est de his qui quòd credunt corde, opere non differunt. *Pinnulas*, id est, mandata legis: *& squamas*, id est cogitationes multas: *omnes mundas*, id est sanctos: qui idè aues dicuntur, quia cogitationibus & operibus mundis ad superna uolant. Aues immunda, hæreticos significant. *Iuxta genus suum*, id est si acciderit aliquid quòd illi simile sit in forma, non prohibetur nisi de genere illorum. Omnes autem aues immunda quas diximus, diuersa genera hæreticorum significant, quòd uelut Israël in eremo nulla uetustate defecit, potest figurare futuram incorruptibilitatem corporum, ubi illa quæ corruptibilia sunt, sine corruptione permanent. Quòd uero dicitur, *Non coques hædum in lacte matris sue*: ostendit, quòd quem hædus significat, non est coquendus in lacte matris sue, id est, non purgandus medicis Ecclésiæ disciplinis, sed austerioribus præceptis illius peccata purganda sunt, ut qui per lasciuia blandimenta se perdidit, fortiori disciplina se redimat, ut cætori uidentes timeant. *Per decimam partem quam Dominus à populo postulat*, significatur decem sensus, quos unusquisque nostrum reddere debet Domino. Anno tertio aliam decimam separabis. Postulatio autem anno tertio, ostendit Dominum præuidentem bella illis. futura enim in terra repromissionis anno tertio dixit: *Et sequo eorum uinea creperunt? Uel pro tribus*

annis, quibus ut dixerunt, fuerunt tribus Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse in terra repromissionis in pugnis magnis. *Separabis mihi aliam decimam*, id est fac sacerdotibus, ac si per hoc sacerdotibus diceret.

CAPUT XV.

CUM tibi uendit fuerit frater tuus Hebraus. Per fratrem sensus intelligitur, Hebraus, transiens interpretatur. Hebraus, id est anima uniuersæ iulque perfecti de gentilitate, ad baptismum transiens.

Per septem annos, quibus seruire præcipitur, actiua uita perfectio designatur.

Per septimum annum quo dimittitur, actiua uita exprimitur.

Sicque auris illius subula perforatur, dum mens subtilitate timoris percucitur.

Aliter sex anni, sex ætates mundi significant. Septimus uero annus, diem iudicii designat: subula sapientiam, qua auris, id est sensus perforatur. Janua, id est fides domus tua, id est Ecclésiæ. Primogenitus, opus perfectum significat. Quòd autem dicit, *Quicquid masculinum*: ostendit, quòd non debemus opus molle Deo offerre. Sexus quoque masculus, sensum perfectum indicat. Quòd autem dicit: *Non operaberis in primogenito bovis, & non tondabis primogenita ouium tuarum*, ostendit, quòd si quid robustum incipimus exercere, & hoc significatur in primogenito bovis: uel cum uita nostra aliquid innocuum inchoat, dignum est ut humanis oculis, quasi subducto uellere non ostendatur. Hoc enim significatur per hoc quòd dicitur, *Non tondabis primogenita ouium*. Cæcus, populum gentilem significare potest, qui potuisset uiam salutis intare, si uideret. Claudus uero dicitur, qui non implet utramque dilectionem: qui uidet quidem uiam, sed non ambulat in ea. Potest quoque claudus populum Judaicum significare, credentem tantum literam, & non sensum. *Quasi capra*, id est Ecclésiæ: & *cervo*, id est Apostolorum populo. *Sanguinem illorum non comedas, sed effundas in terram*. Per hoc indicatur, nos oportere magnopere de meritis interpretari, sed in iudicium Ecclésiæ effundere. *Observabis mensam*, id est ieiunium.

CAPUT XVI.

Solemnitatem quoque tabernaculorum, id est mense Septembris. In solemnitate azymorum id est Pascha, Hebdomadarum, id est quinquagesima. Quòd uero dicitur: *Non plantabis lucum, neque omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui*: significat, quòd circa Dominicam fidem nihil in uerbis instructiuis, nihil audientia secularis, nihil illecebrosum debemus componere. Hoc enim significant signa nemorosa sine ullo fructu. Sed sola pietate ueritatis scientiam prædicationis teneamus. Illud autem quòd dicitur, *Prophetam de gente tua sicut me suscitabit Deus*: quanquam iuxta historiam de Josue dici potest, tamen de Christo manifesta prophetia est, qui uerus propheta de gente Israël ortus est. Et sicut Moyse dispensator erat ueteris testamenti, ita & Christus Novi. Denique in Evangelio Dominus dicit: *si crederetis Moysi, crederetis & mihi: de me enim ille scripsit*. Quòdque dicit, *Sicut me*: secundum carnem, & non secundum diuinitatem intelligendum est. Quòd autem promittit Dominus ultionem in illos, qui uerba Prophetæ, id est Christi, audire nollent, comminatio est, plebisque Christi uerba. Hic est autem uerus Propheta, de quo dicitur: *Non est propheta sine honore, nisi in patria sua*.

CAPUT XIX.

DE illo qui cum amico suo simpliciter uadit in syluam ad ligna cedrina, & reliqua. Ad syluam quippe cum amico iunus, quoties ad intuenda subditorum delicta conuertitur. Et simpliciter cum delinquentium uita sua inrentione referamus. Sed securis manus figit, cum selet increpatio plus, quam necesse est, in asperitatem

pertra-

pertrahit. Ferrum quoque de manubrio profilit, cum de correctione sermo durior excedit. Et unicum percutit, qui auditorem suum prolata contumelia à spiritali dilectione interficit. Corrupti namque mens ad odium proiit, si huic immoderata increpatio plus quam debuit, adjicit. Sed is qui incaute ligna percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una illarum defensu vivat, quasi ad penitentia lamenta conversus, in unitate sacramenti sub Spe, Fide, & Charitate absconditur. Reus perpetrati homicidii non tenetur, quem invenit, non occidit. Quia cum districtus iudex venerit, qui se nobis per naturam consortium sanxit, ab illo proculdubio culpa reatum non expetet, quem sub illius venia, Spes, Fides, Charitas abscondit. Sequitur: *Non stabit testimonium unius contra alium, sed in ore duorum vel trium testimonium, stabit omne verbum.* Licet historialiter observandum est, tamen contra quoslibet impios, vel hereticos agimus sanctas Scripturas in dubium vocari. Sensus quippe nostri attestatio, sine his testibus non habet fidem. Adhibet duos testes, scilicet Vetus & Novum: adhibe & jam quatuor Evangelia, Prophetas, Apostolum, sicque stabit omne verbum. Adde tres alias in terra repromissa, id est credulitatem Patris, & Filii, & Spiritus sancti. In terra Ecclesie post baptismum stabit sacerdos, id est lex vel Christus, vel unusquisque doctor perfectus, confirmans non contra hereticos, demones, vel vitia: duces vero Prophetarum, vel Apostolorum intelliguntur.

CAPUT XX.

EJICIUNTUR ex praliis, qui novam domum edificaverunt, simul qui vineam plantaverunt, aut qui uxorem desponderunt: quia non potest divina militia servire, qui servit negotiis secularibus. Homo quoque, sicut viduus & pavidus projicietur à pugna, ne pavere faciat corda fratrum suorum. Non potest accipere spiritalis militiae pugnam, quia adhuc terrenis operibus timet, ne forte alios ab Evangelica perfectione suo exemplo revocet. Tales enim non possunt bella praliare. Si quando accesseris ad oppugnandam civitatem, id est corporis in aqua civitate heretici, vel vitia. Offeres illi primum pacem, id est Christum ad credendum. Si receperit usque portam, id est fidei vel penitentia, & serviet tibi: percuties, id est in penitentia vel vindicta. Generum masculini, id est qui sunt superbi. Absq; mulieribus, absq; jumentis, & non succides arbores, id est sanctos quibus velci potest: id est preceptis, absq; animabus & mollibus sensibus, & simplicibus: nec secularibus deorsum debes, id est penitentes.

CAPUT XXI.

QUANDO inventum fuerit hominis cadaver, & reliqua. Hoc ad cadaver Adam cum suo genere potest demonstrari: cuius cadaver reus ignoratur, id est diabolus ab hominibus in parte bona. Majores natu & iudices, & Prophetarum & Apostolorum intelliguntur. Locus autem cadaveris Adæ paradysus, civitas civitatum Judæ. Vitula est caro Christi, qua jugum peccati non traxit, nec terram scidit vomere, id est nata sine viri coitu. Et educunt illam in vallem asperam atque saxosam, id est Judæi ad humilem crucis passionem asperam, mundi peccatis & tentationibus saxosam. Vallis enim ahumaram humilitatem significare potest, qua est aspera contra diabolum, qua nunquam arata est, id est à doctoribus cultro & vomere veteris & novi Testamenti. Quod autem dicit, in illis cervicis vitulo, predicationem incarnationis ostendit. Accedentq; sacerdotes, id est filii Levi, vel Apostoli: vel in mundum, id est sanguis: lavabunt manus suas, id est opera sua per fidem incarnationis, & dicent: *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, quasi dicerent: Non Apostoli, neque sancti effuderunt sanguinem Christi. Et auferatur ab illis sanguis reatus.* Sanguis Christi pro mundo effusus est. Tu autem alienus eris ab innocentiis cruore, id est non Apostoli pro mundo passus sunt. Sequitur: *Si exieris ad bellum contra inimicos tuos, & tradiderit Dominus in manus tuas, & aprivos quoque duxeris, & videbis in numero illorum mulierem*

pulchram. & reliqua. Dicunt Judæi, qui hanc historiam servant, quid rationis haber mulierem decalvari, & ejus ungulas abscindi? Mos autem, si mulierem pulchram, id est animam qua à Deo pulchra creata est, in gentili conversatione invenimus, & sociari illam voluerimus corpori Christi, deposto idololatriæ cultu induatur lugubribus penitentia indumentis. *Defleat patrem & matrem:* hoc est, memoriam hujus mundi, & gentilitatis illecebras carnales, deinde verbi Dei vocabulo omne peccatum infidelitatis illius, quod mortuum & inane est, radetur. Hi sunt enim capilli & ungulae mulieris, atque demum per lavacrum baptismi purificata conjungitur sanctis. Cum nihil superfluum in capite vel manibus habuerit, id est cum neque sensibus, neque actu immundum aliquid gerit. *Vnus autem mensis, quo pacto duci jubet illam in uxorem:* fidem & opus significantem. Ternario autem numero fides ostenditur, denario opus legis, per fidem & opus legis anima Deo recte focatur. Alii hanc mulierem pulchram facie, rationabilem aliquam disciplinam significare putant, qua sapienter dicta invenitur apud gentes, quasi à nobis sit reperta. Oportet de ea primam auferre omnem superstitionis immundiciam, & sic illam in studio veritatis alimete. Nulla enim apud gentes sapientia est, cui immundicia aliqua, vel supersticio non sit admixta.

Si habuerit homo duas uxores, usque, non poterit facere filium dilectum. & reliqua. In hoc Christus cum duabus Ecclesiis potest intelligi, qui non profert filium dilectum, id est populum Ecclesie gentium, populum synagoga in divisionem substantia, hoc est, in mandatis legis: à populo enim synagoga, hoc est, à primitiva Ecclesia principium est.

Quando peccaverit homo, usque, sed in eadem sepelietur. Hic homo unusquisque baptizatus potest intelligi, qui si peccaverit, debet judicari morti, id est in vindicta, vel penitentia. *Civis cadaver non debet permanere in patulo, id est in peccato. Sed sepelietur eadem die, id est in novo per penitentiam. Contaminabis terram sacrorum, id est terra cordis: hietore, id est peccata.*

CAPUT XXII.

NON videbis bovem, usque, de omni fratri tui: hoc doctori dicitur. Spiritualiter bos jugum legis sustinentem demonstrat: ovis, innocentem: ahnus, populum gentium. Vestimenta autem opera sunt. Christus autem factus est, ad quem hæc omnia per doctrinam boni doctoris dicuntur. Quod autem dicit, *Non induatur veste virili, ostendit illud quod Apostolus ait: Non permitto mulierem docere in Ecclesia, neque enim sacerdotium, neque doctrina feminis, nec in Ecclesia conceditur: sed nec vir debet indui veste feminea.* Quod enim vir est, & principatum gerit Ecclesie, nec debet aliquid femineum vel molle in sua doctrina habere.

Si ambulans, usque, & longo vivas tempore. Via hunc mundum demonstrat, arbor superbiam, terra carnalia desideria, nidus conversationem: mater uniuscujusque carnem hominis incumbentem in peccato: longum tempus, futurum seculum. *Cum edificaverit domum novam:* id est animam vel Ecclesiam, *faciens murum, id est fidei; non effundatur sanguis, id est bonum naturale à diabolo vel heretico, id est Ecclesia tua, vel anima tua. Non feres vineam tuam, id est doctrinam Spiritus sancti. ac si diceret, Non facies bona & mala simul fieri. Quod autem, Non arabis in bove simul & asino:* significat duos populos: in bovis enim nomine, populus sub jugo legis accipitur: in asino autem populus gentium pertinens usque Evangelium. In bove autem simul & asino arat, qui sic Evangelium recipit, vel Judaicarum superstitionum, qua in umbra & imagine præcesserunt, caeremonias non relinquat. Item in bove bene operantium vita signatur, in asino stultorum vecordia. Ergo in bove simul & asino non arabis, factum sapientem in predicatione non facies, quia non possunt aequaliter enunciare verbum Dei. Sequitur: *Non indues vestem ex lana & linque contextam.* Per lanam simplicitas,

per linum sublimitas designatur. Vestis quæ ex lana & lino contextitur, linum interior celat, in superficie lanam ostendit. Vestem ergo ex lana linoque contextam induit, qui sub locutione innocentie intus sublimitatem celat malicie. *Funiculus in fimbria facies*, id est, mandata legis exemplis Apostolorum. *Per quatuor angulos pallii tui*, id est, per credulitatem quatuor librorum fidei. *Insuper, Centum scelus argenti*, id est, integritas pœnarum: ut fornicaretur in domo patris sui, id est in Ecclesia sanctorum. *Si dormierit cum uxore alterius*, id est hæreticus cum Ecclesia, quæ Christi uxor dicitur: siue sensus malus cum anima, quæ boni doctoris est.

Vtrique moriuntur, id est in vindicta vel pœnitentia. *Si puellam virginem*, id est Ecclesiam despondentem Christo suam virginitatem. *Et inuenerit illam aliquis*, id est iudeus vel hæreticus, siue peccator. *Ad portam civitatis*, id est ad finem Ecclesiæ. *Et lapidibus obruentur*, id est in vindicta, siue testimoniis in pœnitentia. *Quia non clamavit*, id est confesit. *Ager autem Evangelii doctrinam significat*, quæ sequuntur, penè juxta hunc ordinem accipienda sunt. *Clamavit*, & nullus assuit, id est usque ad adventum Christi. *Per hominem qui accepit uxorem fratris sui*, diabolus vel hæreticus ostenditur: accipiens Ecclesiam fratris sui, id est Christi, ne revelaverit operimentum illius fidelitatem.

CAPUT XXIIII.

QUOD autem dicit, *Non intrabit eunuchus attritus vel amputatus testiculus, & absconditio vetero Ecclesiam Dei*: ostendit, quod omnes qui moliter vivunt, nec exerceant opus virile, non possunt permanere in numero sanctorum, siue congregatione. *Qui autem de seorto natus est usque ad decimam generationem, prohibetur intrare in Ecclesiam*. Qui enim de carnali vita, vel de gentilitate venit ad Ecclesiam, tunc recipiendus est, cum præcepta legis spiritualiter servaverit, quod significat denarius numerus. Quod verò *Annonistes & Moabites non permittuntur in æternum intrare in Ecclesiam*: Significat ab Ecclesia hæreticos semper esse repellendos. Hæreticum autem, inquit, hominem postquam & alteram correptionem devita. Sequitur: *Non abominaberis idumeum, quia frater tuus est, nec Ægyptium*. Per Ægyptium & Idumeum significatur præsens vita, cui quamvis renunciantes ad Ægyptiam terram, id est, pristinam conversationem mundi, & concupiscentiam declinemus: tamen dum hujus mundi necessitatibus subditur, quod Ægyptiam nationem nequaquam extinguimus, licet ab ipsa quadam discretione separemur, non de superfluis cogitantes, sed simus, secundu[m] Apostolum, victu quotidiano, indumentoque contenti. Quod autem dicitur, *Qui nati fuerint ex illa tertia generatione, intrabunt in Ecclesiam Domini*: significat quod tunc secularis quisque potest sanctis Dei conjugi, cum perfecte crediderit in Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, vel cum Spe, fide, Charitate sit ornatus. Sequitur: *Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, & reliqua*. Nocturnum somnium tentatio occulta, per quam cogitatio tenebrosa turpe aliquid corde concepit, quod tamen opere non expletur. Pollutum quippe extra castra exire, est, turpi impugnatione laborantem sese ex comparatione continentium despiciere, qui ad vesperum aqua lavatur, cum defectum suum despiciens, ad pœnitentia[m] lamenta convertitur, ut fletibus diluat omne quod animam occulta iniquatione accusat. *Sed post occasum solis ad castra redeat*, quia post tentationis ardorem necesse est ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Ergo post occumbentem solem ad castra revertitur, qui post lamenta pœnitentia, frigefcente flamma cogitationis illicita, ad fidelium merita præsumenda reparatur. Præterea jubetur ut cum egredieretur quis ad requisita naturæ, & reliqua. Naturæ enim corruptibili pondere gravata mentes nostræ quadam cogitationum superflua, quasi ventris gravamine rumpunt, sed portare in baltheo paxillum debemus, ut ad reprehendendos nosmetipsos acciti, acutum circa nos stimulum compunctionis habea-

mus, qui incessanter terram mentis nostræ pœnitentia & dolore confodiat, & hoc quod à nobis scetudini erupit abscondat. *Egesta humo operies*, id est, ut obsecratur peccatum suum pœnitentia opere. *Non tradas servum domino suo*. Hoc doctore dicitur, ut cum servum diabolo, quem à servitute peccati non converterit. *Non contristes eum*, id est, in desperatione, siue in pœnitentia. *Non meretricis eris*, id est, anima: nec sortator, id est, diabolus, qui genuit hæreticum. *Prostituli*, id est, animæ. *Nec pretium carnis*, id est, ut dicitur, *Non dabis sanctum carnibus*: aliter hoc significat, quod non debemus eleemosynam immolare pro peccato. *Nec fœnerabis fruges*, id est, legis: sed alieno, id est, gentili populo. *Ingressus vineam proximi tui*, id est, legem Christi. *Comede uvas*, id est, crede incarnationem Christi. *Foras autem*, id est, extra Ecclesiam. *Si intraveris in segetem amici tui*, id est, in ordine mandatorum, siue in lege Christi. *Franges spicas, & manu contere*, id est literam legis exemplo fidei tuæ. *Falce non metas*, id est non excedas cum sensu complendo.

CAPUT XXV.

SI accepit homo uxorem, & reliqua, usque, *Rejicere eam*. Hic homo Christum significat. Uxor synagogam Judæorum, quæ Christum non invenit persequendo, & ad crucem trahendo. *Liber autem repudiatus*, id est Evangelium. *Mans autem illius*, id est opera infidelitatis. *Domus Ecclesia est, siue regnum colorum*. Aliter maritus Apostolum, cujusque domus Ecclesiam significat. *Vel si mortuus fueris, in adiutorio peccatoribus*. *Non poterit prior maritus*, id est Christus synagogam, quia impenitens est. *Nec peccare facies terram*, id est, corpus vel Ecclesiam. *Cum acciperis homo uxorem*, id est animam suam. *Non procedat ad bella*, id est, contra persecutiones demoniorum. *Vt in uno anno, & reliqua*, id est, pœnitentia. *Non accipias loco pignoris superiorem & inferiorem molam*. Accipere aliquando dicimus auferre. Unde aves illæ rapaces accipitres vocantur. Pignus verò debitores, est peccatorum confessio. A debitore autem pignus accipitur, cum à peccatore confessio peccati tenetur. Superior autem & inferior mola, spes & timor. Spes enim ad alta subvehit: timor, quod inferius premit. Sed mola superior & inferior ita sibi necessariò conjunguntur, ut una sine altera inutilis habeatur. In pectore itaque incessanter debent spes & formido conjungi: quia in casum misericordiam sperat, si non & justitiam pertimescat. Frustra quoque justitiam metuit, si non etiam in misericordia confidit. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibentur: quia qui prædicat prædicator, tanta dispensatione componere prædicationem debet, ut nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtrahata spe, in solo illum timore derelinquat. Tollit enim superiorem molam, si fletu peccatorum dicat, Non habebis veniam de commissis. Tollit inferiorem, si dicat peccanti, age mala adhuc, quia magna est misericordia Domini. *Non negabis mercedem*, hoc Apostolorum populo dicitur. *Indigenis*, id est, populo fratris tui, qui sunt Apostoli. *Sive advena*, id est gentiles populi. *Non auferas*, usque ad, *vestimentum viduæ*, id est fidem minimæ, quæ est vidua mortua diabolo.

CAPUT XXV.

QUADRAGENARIUS autem numerus flagellorum, quo delinquentes argui iussit: ostendit quadragenarium numerum, in quo Ecclesia per quatuor mundi partes diffusa, sub Decalogo legis currit.

Quadragenario autem numero delinquente cadimus, si in hoc tempore pœnitentia vulneribus flagellemur. Si enim peccatis cadimus, illic sine peccatis invenimur. Sequitur: *Non alligabis os bovis triturantis in area fruges tuas*. Quod bene significat illud quod Apostolus ait: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus?* scriptum est enim. *Non alligabis os bovis trituranti*. Nunquid de bobus cura est Deo? In bovis sanè nomine vita uniuscujusque doctoris exprimitur. Vult ergo

Scriptu-

Scriptura doctoris preparari carnalia, à quibus spiritua-
lia consequantur auditores. Ipsi sunt enim boves terentes
& separantes in area, id est in Ecclesia, paleas frugesque. Se-
quitur: *Quando fratres habitaverint simul, & unus ex eis abs-
que libero mortuus fuerit, &c.* Quid aliud in figura demon-
strat, nisi quòd unusquisque Evangelii prædicator ita de-
bet in Ecclesia laborare, ut defuncto fratri, id est Chri-
sto, suscitaret semen, & quòd suscitatum fuerit, illius nomen ac-
cipiat. Hoc demente intelligens Apollolus, ait: *Nunquid
Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati es-
tis?* Tanquam diceret: Defuncto fratre vos genui: Chri-
stiani vocamini, non Paulini. At qui electus ab Ecclesia mi-
nisterium tenuit Evangelii, ab ipsa Ecclesia merito con-
temnitur. Hoc autem quod in faciem ejus jubetur expue-
re mulier, non sine signo opprobrii fuit. *Calceamenta enim
unius pedis exiit, ne sit de numero illorum, de quibus Apo-
stolus dicit: Calceate pedes in preparationem Evangelii pacis.*
Qui enim sic Evangelicam fidem tenet, ut si possit Eccle-
sia prodesse, non renuat, bene intelligitur utroque pede
calceatus. Qui autem sibi putat quod credidit, satis esse
consultum, curam verò aliorum refugit, quasi unius pe-
dis calceamentum de area mittit. *Si habuerint inter se viri
iurum, utque, abscondit mantum illius.* Per hos duos viros do-
ctor perfectus & imperfectus potest intelligi: & per uxore-
m, hæreticorum ecclesia, qua vult hæreticum liberare
de manu doctoris perfecti, mittens opus hæresios ad o-
pus perfectum boni doctoris: cuius ecclesie opus abscon-
dendum est. Sequitur: *Non habebis in sacco diversa pondera.*
Per quod nobis præcipitur, in Domino conscientia no-
stra non sint mensuræ duplices: id est, ne nos molliter vi-
ventes, cæteris graviora præcepta impendamus: & hume-
ris hominum onera gravia, qua digito nolimus attingere,
imponamus.

CAPUT XXVII.

QUOD VERO PRÆCIPITUR, ut Iordane transmissio ingentes lapi-
des erigantur, in quibus legis verba scribantur: figu-
rat, quia fidelis plebs per baptismum terram Ecclesie pos-
sidet, debet constituere sacerdotes & magistros, qui con-
versatione magni & præclari habentur, qui verba legis, &
divinam Scripturam custodiant. *Libra enim inquit, sacra erudi-
tia custodiant severitatem.* Quod autem calce figurantur, signi-
ficat, quòd omnibus malis actibus doctores debent in vir-
tutibus clarescere. *In duobus autem montibus Gazarem & Ge-
bal, in quibus benedictiones & maledictiones inferuntur:* utrun-
que Testamentum significare potest, quia populus sub le-
ge positus, sub maledicto tenebatur. Quod scriptum est:
*Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec illos o-
pere facit.* Denique Judæi traditiones Pharisæicas observan-
tes, mandata legis contempserunt. In novo autem Testa-
mento gratia benedictio in populum Christianum redun-
davit, quo Christus elevans manum, & benedixit Aposto-
los. Utrumque Testamentum Moysen, quia utrumque in-
tellectum habet. Quem Judæi non intelligentes, sub occi-
dente eos litera vivunt.

VENERABILIS BE-
DÆ PRESBYTERI IN SAMUE-
LEM PROPHETAM, ID EST, LI-
BRUM PRIMUM, ALLEGORICA
EXPOSITIO.

PROLOGUS.

Rom. 15.

1. Cor. 10.

QUÆCUNQUE ENIM scripta sunt, ad no-
stram doctrinam scripta sunt: ut per patien-
tiam & consolationem scripturarum spem
habeamus. Et alibi: *Omnia in figura contin-
ebant illis.* Scripta sunt ad correptionem
nostram, in quos fines seculorum devenerunt.
Sed & beatus Apollolus Petrus Domi-
nica incarnationis, passionis, & posterioris gloriæ tempo-

ra commemorans, dicit inter cætera: *Et omnes Prophetæ à
Samuel, & deinceps qui locuti sunt, etiam annunciarunt dies is-
tos.* Si enim ad nostram correptionem, doctrinam, vel con-
solationem omnia scripta sunt, nec soli Hieremias & E-
saïas, cæteri que tales, qui verbis futura signaverunt, sed &
Samuel, Jonas & Ezra, eorumque consimiles, qui præterita,
vel sua, vel aliorum gesta, sive dicta conscripserunt, dies istos,
hoc est novæ gratiæ luce radiantibus insinuant: insistentium
nobis summopere est, & pro suo cuique modulo Christi ju-
vante gratia nitendum, ne ea qua propter nos scripta sunt,
nostro nos torpore vel incuria quasi aliena prætereant.
Sed quo sensu in his correptionem, qua ratione doctrinam,
quo intellectu consolationem nanciscamur, qualiter om-
nia dies istos sequantur & annuncient, sollicitè ac vigi-
lantly intendamus: imitantes pro captu nostri ingenii
Scribam illum doctum in regno cælorum, qui profert de
thesauro suo nova & vetera. Nam si vetera tantummodo de
thesauro Scripturarum proferre, hoc est, solas literas figu-
ras sequi Judaico more curamus, quid inter quotidiana
peccata correptionis, inter crebrescentes arumnas seculi
consolationis, inter innumeros vitæ hujus errores spiritua-
lis doctrinæ legentes, vel audientes acquirimus, dum a-
perto libro, verbi gratia, beati Samuelis, Elcanam virum
unum duas uxores habuisse repetimus; nos maxime, qui-
bus ecclesiasticæ vitæ consuetudinè longè fieri ab uxoris
complexu, & cælibes manere propositum est si non etiam
de his & hujusmodi dictis allegoricum noverimus excu-
pere sensum, qui vivaciter interius castigando, erudiendo,
consolando reficit? Unde tuo crebro dilectissime ac desi-
deratissime omnium qui in terris morantur ancillitum,
Acea, provocatus hortatu, tuis fretus orationibus, memo-
rati Prophetæ, qui tunc vocabatur Videns, scripta perlu-
strans, si quid donante illo, qui tibi multa spiritualia dedit vi-
dere, spiritale ac mylicum poteram contueri, literis man-
dare curabo. Et post quemcunque expositionem beati
Lucæ dictorum, quibus Evangelicos, vel ipsius Domini,
vel Apostolorum ejus actus describit, etiam hunc sancti-
ssimum Domino ex matris utero Nazarum, non mi-
nus suis in scriptis Evangelistæ, quam historicis fundum
officio probare satagam: quippe qui & ipse omnia me-
diatoris Dei & hominum, hominis JESU CHRISTI sa-
cramenta, figurato fidelis historiæ, sed plenissimo dili-
gnavit eloquio. Denique ut de cæteris taceam, sinus Da-
vid, locum nativitatis, officium pastoris, ruborem ac pul-
chritudinem aspectus, modum unctionis, insignem virtutem,
pondus tribulationum, & promissi omnium regni glo-
riam, rectè consideres, si quanta in his singulis Fidei & ver-
itatis Evangelicæ congelata mysteria sint, certas. Verum
hæc suo loco planius: nunc ex ordine injunctum opus,
supremo illum fidens auxilio, & patrum vestigia sequens,
aggrediar. Et si quidem multorum, ut desidero, meum
studor utilitati & commodo profuerit, multa me donan-
dum mercede cum illis à Domino spero: sin autem, nec
mihi tamen mea solertia, que me tanto tempore laboris
hujusce otiosum esse, super vacuisve rebus animum indul-
gere non sinit, instructuosa existere poterit. Ergo age vi-
deamus, Propheta Samuel, qui locutus est, & annunciat
dies istos, quod ejusdem locutionis & annunciationis sens
fecerit initium: & ex ordine differentes, beati Petri Apo-
stolorum principis adiutorio, qui cuncta, quibus diebus
sint aptanda, perdoceat: qualiter singula sint eisdem die-
bus aptanda, quaeramus.

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Elcana vir unus in Ramathaim, duas habet uxores: Phenemam
suis abundantem, & Amam sterilitatis opprobria lugen-
tem.

FUIT vir unus de Ramathaim Sophim, de monte Ephraim,
& nomen ejus Elcana, filius Hieroam, & cætera utque ad id

quod